

3 main stages (pre-listening, listening, post-listening) and 8 sub-stages (preparatory, orientationally-motivational, formal and informal listening, interactive listening, instructional, training and reflexive sub-stages), combining intensive and extensive listening practice; 2) if the developed complex of exercises and tasks is used and the audio material is rationally selected; 3) if students' background knowledge is constantly enriched with the help of additional materials; 4) if model 1 of the methodology is applied. The experiment was based on 2 differing models. In contrast to model 2, model 1 involved complex pre-listening work with lexis and post-listening perception activities. The statistical data confirming the greater effectiveness of model 1 are presented.

Key words: audiobooks, listening competence, listening, contemporary short stories, experimental data, methodical experiment, tests, verification.

Дата надходження статті: «29» листопада 2017 р.

УДК 378.147

Бурий С. В.*

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Для організації проведення констатувального етапу експериментального педагогічного дослідження щодо формування управлінської культури в процесі професійної підготовки у військових навчальних закладах було використано навчальну дисципліну «Військове управління» й залучено 372 курсанти. Проводилось тестування для визначення властивостей, якостей знань, навичок та вмінь; анкетування для дослідження тенденцій у розвитку військової освітньої системи й вимог до військового управління відповідно до сучасних вимог у Збройних Силах України. Бесіди проводились в експериментальній та контрольній групах для виявлення визначальних факторів, які впливають на організацію навчально-виховного процесу у військовому навчальному закладі.

Для виявлення наявного рівня загальної теоретичної підготовки з військового управління курсантів досліджуваних груп було розроблено та використано комплексну систему професіограми для визначення сформованості складових і знань, навичок та вмінь із управлінської культури, якими повинен володіти офіцер для успішної професійної діяльності. Це було включено до навчальних програм підготовки кадрів із залученням військовослужбовців, а також армійських партнерів, що слугують для того, щоб надати майбутнім молодшим офіцерам цінний практичний досвід.

Отримані дані було проаналізовано за кожним із показників управлінської культури. Розподіл курсантів за рівнями сформованості ціннісних орієнтацій військового управління був представлений у таких пропорціях: високий рівень продемонстрували 90 учасники дослідження (24 %), середній – 130 (35 %) та низький – 152 (41 %) курсанти. Таким чином, статистичний аналіз показників за рівнями сформованості ціннісних орієнтацій військового управління засвідчив, що частки курсантів, які досягли середнього та низького рівня, є приблизно однаковими в контрольній та експериментальній групах.

Ключові слова: військова освіта, військовий менеджмент, управлінська культура, керівництво, лідерство, експеримент, ефективність.

Для визначення ефективності запропонованої моделі формування управлінської культури в майбутніх офіцерів у процесі практичної підготовки необхідне проведення педагогічного експериментального дослідження. Для проведення експериментального педагогічного дослідження було вибрано навчальну дисципліну «Військове управління» та залучено 372 курсанти Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Харківського національного університету Повітряних Сил імені

* © Бурій С. В.

Івана Кожедуба, Військово-юридичного факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в період 2015-2018 рр. Також було сформовано дві групи: експериментальну (ЕГ) й контрольну (КГ).

Теоретичним основам проведення педагогічного експерименту присвячено значна кількість науково-практичних праць. Зокрема, В.Оконь під «технікою дослідження» розуміє встановлений засіб збирання інформації про об'єкти та явища для вирішення досліджуваної проблеми. Інакше кажучи, під технікою дослідження розуміються практичні дії, регульовані ретельно розробленими вказівками, що дозволяють отримувати оптимальні, вірогідні результати та відомості [13].

На думку В. В. Ягупова, методологічний аналіз процесу дослідження військово-дидактичних явищ, головним чином, стосується виявленню його структури з точки зору дій, які дослідник повинен виконати, щоб повністю реалізувати цей процес і визначити наступні дії та їхній результат для ефективного розв'язання поставленої науково-дослідної проблеми. При цьому військово-дидактичне дослідження розглядається не як одиничний інтелектуальний акт, у ході якого дослідник ставить перед собою й розв'язує військово-дидактичну проблему, а як процес, що складається з чітких послідовних дій, у якому заздалегідь виконані дії є необхідною умовою для виконання наступних [12].

І. Толлок [11] відзначає, що сучасне суспільство вимагає значних змін процесу професійної підготовки офіцерських кадрів. Це зумовлено новими завданнями реалізації кадрової політики, що пов'язано з переходом Збройних Сил України (ЗСУ) до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, а також необхідністю загального підвищення в цілому освітньо-кваліфікаційних вимог [14] до військових фахівців.

В. Рижиков обґрунтовує поетапність проведення констатувального й формуального педагогічного експерименту для підготовки юристів і працівників силових структур [5; 17].

Мета цієї публікації – проаналізувати результати експериментального педагогічного дослідження щодо формування управлінської культури в процесі професійної підготовки у військових навчальних закладах.

Для коректного проведення експерименту всі курсанти були попередньо вирівняні (перед початком експерименту) за основними показниками, які впливають на загальний показник успішності опанування навчальним матеріалом. Для цього використовувались загальноприйняті тести. Одним із таких опитувальників була методика оцінки комунікативних організаторських схильностей, так звана методика КОС-1. Відповідно до проведеного констатувального експерименту за методикою КОС-1 константовано відносно однаковий рівень в КГ та ЕГ на початку експерименту. Оцінний показник за методикою КОС-1 в ЕГ 3,75 у КГ 3,7 свідчить про однорідність у контрольній та експериментальній групах перед початком експерименту й можливості коректності проведення педагогічного формуального експерименту.

Для діагностики інтелектуальних здібностей досліджуваних використовується тест Г. Дж. Айзенка «Коефіцієнт інтелекту». Відповідна методика дозволяє визначити, наскільки досліджуваний володіє нестандартним мисленням. Тест призначений для людей від 18 до 50 років, які мають освіту вище середньої, що задовольняє вимоги дослідження формування управлінської культури в майбутніх офіцерів у процесі практичної підготовки у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) [1].

Під час вибору методів експериментальних досліджень ми вважаємо, що необхідно дотримуватися методу системності, що дозволяє охопити досліджувані явища в усіх його зв'язках, проявах, опосередковуваннях.

Психолого-педагогічні методи. Ця група методів включає роботу з літературними джерелами, тестування, анкетування, бесіди, спостереження, роботу з регламентуючими документами, вивчення документів із аналізу успішності експериментальної

й контрольної груп. Особлива увага приділялася вивченню літератури з основ системного підходу як основного методологічного принципу пізнання [2; 3; 5; 9; 10-12; 15-19].

У відповідному контексті нами зверталась особлива увага на: кібернетичні принципи управління; теорію функціональних систем; теорію стресу Г. Сельє [6]; сучасні дослідження в галузі біології, нейрофізіології людини.

Тестування проводилось для визначення властивостей, якостей, знань, навичок та вмінь, які використовувалися в досліджуваних експериментальній та контрольній групах до початку експерименту й визначення ступеня сформованості професійності під час комплектування експериментальної й контрольної груп.

Анкетування використовувалось для дослідження тенденцій розвитку військової освітньої системи й вимог до військового управління відповідно до сучасних вимог у ЗСУ. Особлива увага при цьому приділялась визначенню та обґрунтуванню з допомогою анкетування модельних характеристик управлінської складової майбутнього офіцера відповідно до професіограми.

Бесіди проводилися в експериментальній та контрольній групах для виявлення визначальних факторів, які впливають на організацію навчально-виховного процесу у військовому навчальному закладі. Велике значення приділялось бесідам та інтерв'ю з офіцерами, курсантами.

Спостереження використовувалося для визначення основних складових професіограми, дослідження активності досліджуваних, формування професіоналізму та інших параметрів, які впливають на якість навчально-виховного процесу у ВВНЗ. У період практики особливу увагу приділено методу спостереження за учасниками експерименту для дослідження їхньої адаптації до середовища практичної діяльності та їхніх здібностей оцінювати середовище, здатність працювати в емоціогенному полі, ухвалювати й реалізовувати рішення.

Для аналізу рівня успішності навчання проводився аналіз документації вищих військових навчальних закладів (навчальні журнали, методика виставлення оцінок та контроль знань, специфіка атестації військовослужбовців).

Результати та проміжні дані математичної обробки експерименту зіставлення розподілів за критерієм Пірсона χ^2 підтверджують несуттєву різницю між кількістю курсантів із різними рівнями сформованості ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу та теоретичної підготовленості до професійної діяльності. Використана методика дозволяє порівняти емпіричні розподіли однієї ознаки в декількох незалежних вибірках. У рамках дослідження зіставлялося 16 груп курсантів (8 контрольних та 8 експериментальних груп) на початку та в кінці експерименту.

Загальний обсяг вибірки курсантів дорівнював 372 (16 груп, з них 8 – контрольних та 8 – експериментальних; $N+M = 372$), і дозволяє говорити про те, що вибірка є випадковою й незалежною. Досліджувані показники: якісні ціннісні орієнтації, творчий потенціал, теоретична підготовка до управлінської професійної діяльності – мають властивості неперервності та набувають три значення (високий, достатній та початковий рівні). Оскільки всі вимоги до використання методики виконано, то критерій Пірсона може застосовуватися для визначення вхідного рівня управлінської підготовки майбутніх офіцерів.

Для виявлення наявного рівня загальної теоретичної підготовки з військового управління курсантів досліджуваних груп було розроблено та використано комплексну систему професіограми для визначення сформованості складових і знань, навичок та вмінь із управлінської культури, якими повинен володіти офіцер для успішної професійної діяльності. Для визначення загального рівня військової управлінської професійної підготовки майбутнього офіцера нами було розроблено управлінську складову професіограми майбутнього офіцера, яка складається з основних якостей, знань, навичок та вмінь, особистісних характеристик, військової управлінської складової

командира, які повинні бути сформовані в майбутнього офіцера в процесі професійної військової управлінської підготовки.

Отримані дані проаналізовано за кожним із показників управлінської культури. Зокрема, розподіл курсантів за рівнями сформованості ціннісних орієнтацій військового управління у таких пропорціях: високий рівень продемонстрували 90 (24 %), середній – 130 (35 %) та низький – 152 (41 %) курсанти (рис. 1) – підтверджує, що частки студентів, які досягли середнього та низького рівнів, є приблизно однаковими.

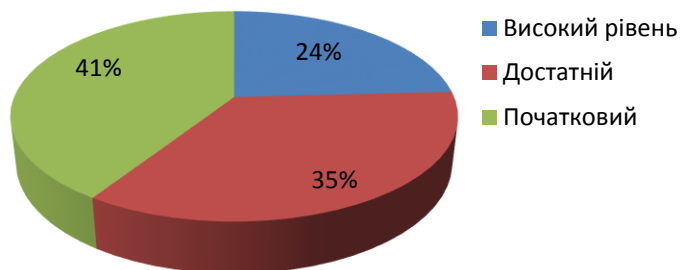

Рис. 1. Сформованість ціннісних орієнтацій курсантів

Динаміка сформованості ціннісних орієнтації в контрольних та експериментальних групах відображена на рис. 2. Видно, що на початку експерименту показники відносно однакові в контрольних та експериментальних групах.

Для коректного вимірювання стану та динаміки змін управлінської культури майбутніх офіцерів було проведено статистичне дослідження, яке здійснювалось у такій послідовності: спостереження (збір даних); зведення й групування результатів спостереження; аналіз зведених і перетворених даних та їхнє тлумачення [7; 11].

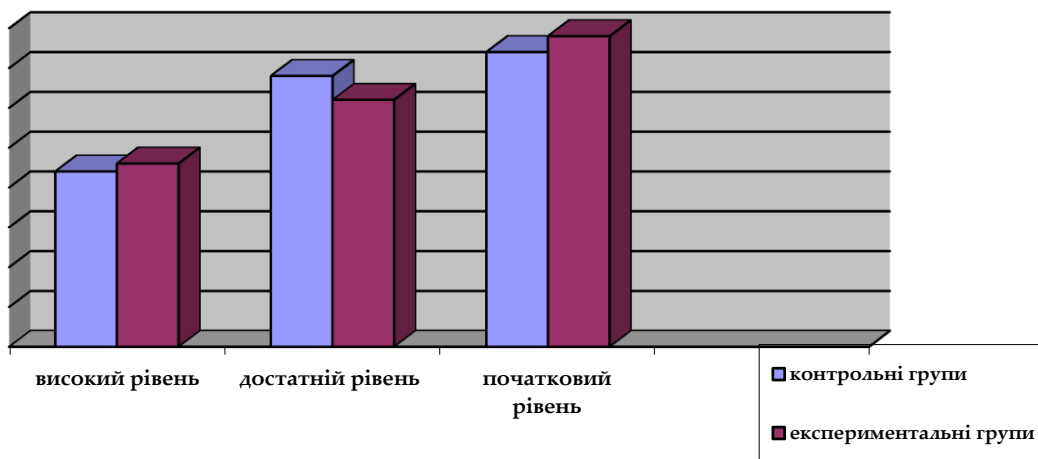

Рис. 2. Діаграма рівнів сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх офіцерів до початку формульованого експерименту (за контрольним та експериментальним масивами)

Отже, для статистичної перевірки експериментальної роботи було здійснено порівняння контрольної та експериментальної вибірок на констатувальному етапі за допомогою одного з методів перевірки статистичних гіпотез, який ґрунтується на порівнянні характеристик деякої властивості елементів двох незалежних вибірок, – критерію χ^2 . Застосування цього критерію є цілком виправданим, оскільки обидві вибірки курсантів є випадковими, вибірки незалежні, члени кожної вибірки також незалежні між собою. Використовувалась шкала найменувань за трьома класами: курсанти мають високий рівень інноваційної культури, достатній, початковий.

Оприлюднені у статті результати експериментального педагогічного дослідження можуть стати підґрунтям для пошуку найбільш ефективних шляхів формування управлінської культури особистості в процесі професійної підготовки у військових навчальних закладах.

Література:

1. Айзенк Г. Проверьте свои способности. Москва, 1972. 121 с.
2. Петько Л. В. Иноязычное обучение будущих менеджеров образовательной сферы в условиях университетской подготовки. *Инновации в образовании: научно-методический журнал / учред. Современная гуманитарная академия; гл. ред. И. В. Сыромятников. Москва: Современная гуманитарная академия, 2013. № 12. С. 36-45.*
3. Петько Л. В. Педагогічна сутність у визначенні поняття «освітнє середовище». *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 34. С. 109-118.*
4. Петько Л. В. Філософсько-лінгвістичні ідеї розуміння міжлюдської комунікації у соціальному середовищі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць / укл. І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. М. Новоселецька. Острог: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2015. Вип. 53. С. 309-312.*
5. Рижиков В. С. Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів: монографія. Херсон, ТОВ «Айлант», 2010. 280 с.
6. Селье Г. Стресс без дистресса. Москва: Прогресс, 1979. 123 с.
7. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований. Москва: Педагогика, 1986. 150 с.
8. Слюсаренко Н. В. Освітній простір майбутнього менеджера освітньої галузі. *Підготовка менеджерів освітньої галузі в умовах децентралізації управлінських структур: світовий досвід: матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) наук.-практ. конф. (10-11 листопада 2016 року, м. Херсон). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 41-43.*
9. Слюсаренко Н. В., Кульбацька М. В. Організація суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії як умова формування особистості професіонала. *Педагогические основы становления субъектности в образовательном пространстве: проблема, поиск, решение: сборник научных трудов участников IV Междунар. научно-практ. конф.; под ред. Р. К. Серёжниковой (г. Биробиджан, 28 октября 2015 г.). Биробиджан: ФГБОУ ВПО «ПГУ им. Шолом-Алейхема», 2015. С. 74-77.*
10. Слюсаренко Н. В., Султанова Н. В. Реабілітаційна педагогіка в системі фахової підготовки. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 жовтня 2013 р.); гол. ред. В. В. Корнещук. Одеса: Видавець Букаев Вадим Вікторович, 2013. С. 149-152.*
11. Толок І. В. Методика проведення експериментального дослідження формування психолого-педагогічної компетентності військових фахівців оперативно-тактичного рівня підготовки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. Вип. 33. С. 37-40. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>.*
12. Ягупов В. В. Військова дидактика: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. 400 с.
13. Okon W. U podstaw problemowego uczenia sig. Warszawa: PZWS, 1964.
14. Pet'ko Lyudmila. Preparing higher school graduates in foreshortening of leader competencies for 2020. *Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017. P. 467-472.*
15. Ryzhikov V. S. Elaboration of technology and content-practical component of the officer's psychogram. *Problems of modern science: Collection of scientific articles. Fadette editions, Namur, Belgium, 2018. P. 169-178.*

16. Ryzhykov V. S. Method of organizing lessons in the armies in the way of modern world military educational practice. *Problems of the development of modern science: theory and practice: Collection of scientific articles*. EDEX, Madrid, España, 2018.
17. Ryzhykov V. S. A Technology of Development of the Lawyer's Psychogram and its Meaningful and Practical Component. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2016. Issue 1(15) Spring. Vol. VII. P. 100-108. DOI: <http://dx.doi.org/10.14505/jarle>.
18. Struna Herbert. Management in the Armed Forces: doctoral (PhD) dissertation / PHD Institute of Military Technology. Budapest. 2010. 181 p.
19. Taylor Richard P. A Disciplined Approach to Training Management. *INFANTRY* January-March. 2016. P. 35-39.

Buryi S. V.

RESULTS OF EXPERIMENTAL WORK ON THE FORMING ADMINISTRATIVE CULTURE IN FUTURE OFFICERS

The article deals with the progress and results of experimental work on the forming administrative culture in the process of practical training future officers. Statistical analysis of experimental data confirmed the reliability of the results.

Presented the organization and conducting of the experimental pedagogical research in the field of forming administrative culture and leadership in future officers in the process of professional training in military educational institutions and based on the Military discipline «Military management» (372 students were involved.)

Determined the properties, qualities, knowledge, skills and abilities of future officers, and the modern trends in the development of the military educational system and the requirements for military management in accordance with the current requirements of the Armed Forces of Ukraine.

Described the conceptual model of how to forming administrative culture, and the role that leadership plays in the creation of administrative culture in future officers.

This includes training programs such as Cadet Troop Leadership Training, and Cadet Command-sponsored internships with Army contractors and industry partners, all serving to provide valuable, hands-on experience and development to future junior officers.

Given statistical analysis of indicators by levels of the forming value orientations in cadets. The percentage of students who reached the middle and low levels are approximately the same in the control and experimental groups. Identified the existing level of general theoretical training in the military management of cadet training groups; developed a complex system of professionograms. Analyzed the obtained data for each criteria of the administrative culture. The distribution of cadets according to the levels of the formation of the value orientations of the military management was presented in the following proportions: the students demonstrated the high level – 90 (24 %), the average level – 130 (35 %) . and the low level – 152 (41 %).

Key words: military education, military management, administrative culture, leadership, experiment, effectiveness.

Дата надходження статті: «05» січня 2018 р.

УДК 378.091.33: 631.3-05

Буцук І. М.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянута проблема визначення методологічних підходів формування дослідницької компетентності в майбутніх інженерів аграрного профілю в межах стратегії розробки та впровадження відповідної методичної системи навчання в закладах вищої освіти. Під час проведеного дослідження здійснювався аналіз, узагальнення та систематизація

*© Буцук І. М.